

*Електронний журнал «Державне управління: удосконалення та розвиток» включено до переліку наукових фахових видань України з державного управління (Категорія «Б», Наказ Міністерства освіти і науки України № 1643 від 28.12.2019).
Спеціальність – 281.*

Державне управління: удосконалення та розвиток. 2022. № 12.

DOI: <http://doi.org/10.32702/2307-2156.2022.12.7>

УДК 355.2

І. В. Якименко,

к. військ. н., начальник кафедри мобілізаційної, організаційно-штатної та кадрової роботи, Національна академія сухопутних військ імені гетьмана Петра Сагайдачного.

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-6956-5753>.

В. І. Таран,

доцент кафедри мобілізаційної, організаційно-штатної та кадрової роботи, Національна академія сухопутних військ імені гетьмана Петра Сагайдачного.

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-6755-3844>.

С. В. Лячин,

викладач кафедри мобілізаційної, організаційно-штатної та кадрової роботи, Національна академія сухопутних військ імені гетьмана Петра Сагайдачного.

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-2944-3978>

М. І. Хардель,

викладач кафедри мобілізаційної, організаційно-штатної та кадрової роботи, Національна академія сухопутних військ імені гетьмана Петра Сагайдачного.

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-4577-781X>

О. В. Дядюшкін

старший викладач кафедри мобілізаційної, організаційно-штатної та кадрової роботи, Національна академія сухопутних військ імені гетьмана Петра Сагайдачного.

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-9458-1306>

**ОБҐРУНТУВАННЯ МОДЕРНІЗАЦІЇ СИСТЕМИ ПІДГОТОВКИ
ВІЙСЬКОВОНАВЧЕНИХ РЕСУРСІВ**

*I. Yakymenko,
PhD in Military Sciences,
Head of the Department of Mobilization and Personal Organization, Hetman
Petro Sahaidachnyi National Army Academy*

*V. Taran,
Associate Professor of the Department of Mobilization and Personal Organization,
Hetman Petro Sahaidachnyi National Army Academy.*

*S. Liachyn,
Lecturer of the Department of Mobilization and Personal Organization, Hetman
Petro Sahaidachnyi National Army Academy*

*M. Khardel,
Lecturer of the Department of Mobilization and Personal Organization, Hetman
Petro Sahaidachnyi National Army Academy*

*O. Diadiushkin,
Senior Lecturer of the Department of Mobilization and Personal Organization,
Hetman Petro Sahaidachnyi National Army Academy*

RATIONALE FOR THE MODERNIZATION OF THE TRAINING SYSTEM FOR MILITARY-TRAINED RESOURCES

Примусова мобілізація набула негативного сенсу і асоціюється з низьким рівнем підготовки тих кого призивають за мобілізацією. Основним джерелом поповнення військовонавчених ресурсів на сьогоднішній день є військова підготовка громадян під час строкової військової служби, але з оголошенням мобілізації був призупинений призов на строкову військову службу і взагалі припинилася військова підготовка громадян віком 18-27 років.

Розвиток сучасної армії, зумовлений створенням високоточної та високотехнологічної зброї, спрямованої на знищення в першу чергу броньованої техніки, військових інфраструктурних об'єктів противника, інших точкових цілей. Для такої армії потрібні висококваліфіковані спеціалісти військової служби за контрактом та всебічно підготовлені резервісти, які постійно тренуються і вдосконалюють свій досвід. Збройні сили провідних країн світу, укомплектовані такими фахівцями, позитивно себе зарекомендували у воєнних конфліктах кінця XX початку XXI сторіч. Але під час масштабної і тривалої за часом війни з сильним агресором виникає потреба в додаткових військових спеціалістах для поповнення втрат, створення формувань воєнного часу, охорони та оборони важливих

об'єктів, ротації підрозділів для відпочинку, військових перевезень, а також реалізації конституційного права громадян України на захист Вітчизни.

На базі законодавства про національний спротив, яке не в повній мірі реалізоване через війну, ми пропонуємо створити нову базову систему підготовки, яка б дозволяла здійснювати навчання і підготовку за визначеною військово-обліковою спеціальністю, тренування, перепідготовку та підтримання здобутого рівня підготовки як цивільної молоді, так і військовозобов'язаних. Крім того, для організації базової підготовки пропонується створити нову та вдосконалити існуючу базу підготовки відповідно до стандартів НАТО. Базова підготовка повинна докорінним шляхом змінити відношення до військової служби, доповнити, а в подальшому повністю замінити строкову військову службу, залучити до захисту країни широкі верства населення.

Mandatory conscription gained a negative meaning and is often associated with low level of training of conscripted personnel. Main source of military human resources, as of today, is military training of citizens during the conscription service, but with declaration of mobilization the conscription has been halted, as well as military training of people in age from 18 to 27 overall.

Progress of modern army, mainly explained by creation of highly accurate and technological weaponry, aimed specifically at destruction of armored vehicles, military infrastructure and other priority stationary targets.

An army of that caliber requires highly professional and qualified specialists of contract military service and reservists prepared for different field of military work, including a program for constant training and improvement of reserve personnel. Armed forces of leading countries of the world are already employing aforementioned specialists and have showed positive results in armed conflicts from the end of XX and start of XXI centuries. But in an environment of a constant and massive scale conflict with a strong aggressor, a need for additional military specialists arises mainly for: replenishing losses, creation of martial law enforcement, guarding and protecting important objects, rotation of units for rest, military transportation and realization of constitutional rights of Citizens of Ukraine when defending their Homeland.

With current Law about national resistance, which is not adequately working due to the war, we propose a new basic system of military preparation, which allows to teach and prepare specialists by their military occupational

specialty code, train, retrain and reinforcing already existing special training of both civilians and military personnel.

Aside from this, we also propose to create a new basic training program, as well as improve on the existing one, to adhere to NATO standards. Basic preparation must change public opinion concerning military service, improve and, in future, replace mandatory conscription, involve a wide spectrum of citizens in country's defense.

Ключові слова: *мобілізація, мобілізаційна підготовка, національний спротив, базова підготовка, військовонавчені ресурси, військовозобов'язані.*

Keywords: *Mobilization, Mobilization Preparation, National Resistance, Basic Training, Military Human Resources, Conscription.*

Постановка проблеми. Сучасна війна висунула нові вимоги не тільки до озброєння та військової техніки, а і до завчасної підготовки військових спеціалістів, які будуть її експлуатувати. Прогноз та розрахунок на короткотривалий, обмежений по території та інтенсивності конфлікт не виправдався. Напад ударних угруповань противника був здійснений на широкому фронті із застосуванням всіх видів звичайного озброєння. Сьогодні на полі бою домінують всі види артилерії та безпілотні літальні апарати, але в черговий раз підтверджено, що без навчених військовослужбовців, які вистояли в перші дні навали, військовонавчених резервів, які б дозволяли робити ротацію підрозділів для відпочинку та відновлення боєздатності сучасна війна не можлива. Для утримання лінії зіткнення довжиною понад 1000 км потрібна значна кількість підготовлених людських і транспортних ресурсів в запасі. Тому, наявність маленької професійної армії не дозволить забезпечити оборону нашої країни. У зв'язку зі скороченням обсягів призову на строкову військову службу значно зменшилася кількість військовозобов'язаних молодшого віку, які мають військову підготовку та потрібні для формування нових бойових військових частин, поповнення втрат, опанування новою бойовою технікою, що надходить від союзників. Резервісти оперативного резерву виконали

покладене на них завдання, своєчасно доукомплектували військові частини і разом з військовослужбовцями військової служби за контрактом відбили перший наступ супротивника. З оголошенням мобілізації був призупинений призов на строкову військову службу і припинилася підготовка громадян віком 18-27 років. Для подальшого ведення війни нам необхідний надійний механізм підготовки людських ресурсів задля поповнення бойових втрат та формування нових військових частин. Оборонна складова бюджету є однією з найважливіших, але й доволі затратних, тому потрібна нова система підготовки військовонавчених людських ресурсів, яка налагодить ефективне використання коштів призначених на навчання спеціалістів для створення мобілізаційних резервів.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Під час роботи над статтею був проведений аналіз статей та електронних ресурсів, де були розглянуті проблемні питання підготовки людських мобілізаційних ресурсів та військової служби в резерві. Вітчизняні науковці М. Середенко, О. Гриненко, В. Талалай, А. Бабич, О. Нікітюк, С. Горбенко висвітлювали окреслене коло питань в своїх роботах [1-5]. Система комплектування збройних сил військовослужбовцями військової служби за контрактом та резервістами позитивно себе зарекомендувала під час збройних конфліктів кінця ХХ та початку ХХІ сторіч, тому сучасна воєнна думка спрямована на розвиток військової підготовки військовослужбовців за контрактом та резервістів.

Науковці зазначали, що всі сили органів військового управління були спрямовані на запровадження військової служби за контрактом, а система підготовки резервів, яка була створена у 2014 році, в основному, спирається на військовозобов'язаних звільнених після мобілізації і строкової військової служби та потребує як збільшення чисельності мобілізаційних ресурсів за рахунок молоді, так і покращення якості їх військової та спеціальної підготовки. Після настання особливого періоду та воєнного стану

призупинений призов на строкову військову службу, що закриває джерело підготовки громадян віком до 27 років на військову службу.

Створення системи національного спротиву відкрило ще один напрямок підготовки цивільної молоді та інших верств населення – базова підготовка. Але Закон України “Про основи національного спротиву” був опублікований 16.07.2021 року, а Постанова Кабінету Міністрів № 1443 “Про затвердження Порядку організації та здійснення загальновійськової підготовки громадян України до національного спротиву” – 29.12.2021 року, тому до початку ескалації бойових дій 24.02.2022 року загальновійськова базова підготовка громадян України до національного спротиву не була організована, серед науковців цей напрямок не розглядався.

Формулювання мети статті. Метою статті є аналіз ситуації, що склалася в сфері військової підготовки цивільної молоді призовного віку (18-27 років), в умовах припинення призову на строкову військову службу, необхідності отримання військової підготовки та військово-облікової спеціальності (далі – ВОС), нагальній потребі у військовонавчених ресурсах для поповнення втрат бойових та спеціальних військових частин військовими фахівцями молодшого віку, формування нових військових частин воєнного часу та пошук шляхів модернізації системи підготовки військовонавчених ресурсів.

Виклад основного матеріалу. В інтерв'ю газеті The Time Головнокомандувач Збройних Сил (далі – ЗС) України генерал В. Залужний зауважив: “Зважаючи на те, що я знаю про росіян з перших вуст, наша перемога не буде остаточною. Вона стане можливістю перевести подих і підготуватися до наступної війни” [6].

Досвід мобілізації 2014-2015 років призвів до створення військового резерву людських ресурсів, який складається з резервістів, які у добровільному порядку уклали контракт на проходження служби у

військовому резерві та військовозобов'язаних, які перебувають на військовому обліку[7].

У процесі переходу на стандарти НАТО, поетапно формувалися професійні ЗС, де доукомплектування до штатів воєнного часу повинно здійснюватися за рахунок підготовлених резервістів. Тому, основні зусилля були спрямовані на підготовку резервістів оперативного резерву першої черги, приписаним до військових частин бойового ядра, які виконували бойові завдання в зоні Операції об'єднаних сил (далі – ООС).

Військовослужбовці військової служби за контрактом, а також ті, що призвані за мобілізацією та за призовом на строкову військову службу, після звільнення в запас у 2014-2021 роках, зараховувалися до оперативного резерву, а решта громадян віком 18-27 років, які протягом 2014-2021 років не проходили військову службу і зараховані на військовий облік не мають військової підготовки. В період з 1991 по 2014 рік проводилося постійне реформування ЗС, під час якого заходи бойової підготовки проводилися формально, або взагалі не проводилися, і військовозобов'язаних, які отримали військову підготовку під час військової служби за призовом в той час, вважати в повній мірі підготовленими фахівцями не варто. Крім того, підготовка фахівців на навчальних зборах у 1991-2004 роках не проводилася, а в 2005-2014 роках проводилася в недостатніх обсягах та з низькою якістю.

Мобілізацію людських ресурсів можна умовно поділити на дві частини: перша – доукомплектування військових частин до штатів воєнного часу та друга – формування нових військових частин воєнного часу та поповнення втрат через навчальні (резервні) військові частини.

Під час першої частини мобілізації у 2022 році були призвані резервісти та військовозобов'язані оперативного резерву першої черги та територіального резерву.

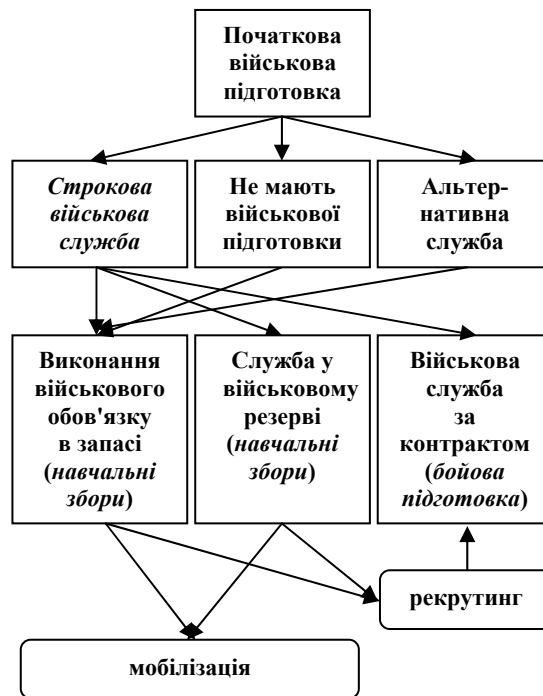
Під час другої частини мобілізації призиваються військовозобов'язані резерву другої черги та резерву посилення. Тут позначився низький рівень

підготовки військовозобов'язаних запасу, які мали слабкий вишкіл або залишилися без військової підготовки. За словами заступниці Міністра оборони України Ганни Маляр, “багато військовозобов'язаних, які призиваються по мобілізації, не мають військової підготовки, але їх підготовку здійснюють протягом семи – двадцяти діб в залежності від складності ВОС” [8]. На нашу думку цих військовозобов'язаних треба було навчати завчасно, а після відмобілізування здійснювати бойове злагодження. Підготовка військових спеціалістів завжди ґрунтувалася на досвіді попередніх війн і збройних конфліктів. Досвід збройних конфліктів 1990-2020 років свідчить про необхідність підготовки висококваліфікованих професіоналів, які обслуговували та застосовували складну, високоточну та коштовну зброю. Західні країни, які отримали перемогу в цих конфліктах, мали високотехнологічні професійні ЗС. Для доукомплектування військових частин вони готували та призывали резервістів. Резервіст армії НАТО, це військовозобов'язаний всебічно підготовлений для виконання обов'язків за посадою, за якою він підписав контракт добровільно, періодично проходить підготовку за планом і вмотивований грошовою нагородою та іншими пільгами. Сьогодні це найкращий вид військовонавченого ресурсу. Але підготовка і утримання такого резерву доступно тільки економічно розвинутим заможним країнам, які спроможні виробляти та вдосконалювати сучасну високотехнологічну зброю, готувати до неї всебічно підготовлений персонал.

До вступу в НАТО, який за різними оцінками сягатиме до 10 років, через військову загрозу зі сторони РФ, Україні потрібні якісно підготовлені військовонавчені людські ресурси. Після закінчення війни, звільнені в запас військовослужбовці, які мають бойовий досвід, будуть зараховані до оперативного резерву першої черги. Розбудовуючи контрактну армію, для мобілізаційного планування нам буде достатньо вже створеного оперативного резерву. Але маючи тенденцію до скорочення кількості

громадян, які призиваються на строкову військову службу, ми отримаємо провал в роботі з підготовки військовонавчених ресурсів на майбутнє, відтік молодих людей і “старіння” мобілізаційних ресурсів. У нас на меті створити стабільну систему військової підготовки молоді на заміну підготовки під час строкової військової служби. Необхідно подолати ригідність по відношенню до мобілізаційної роботи, відновити її ефективність.

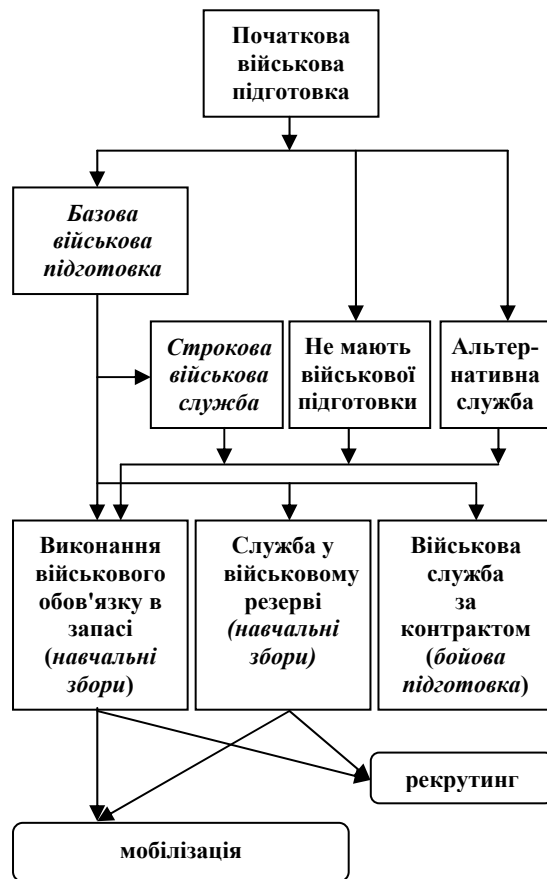
Існуюча система підготовки військовозобов’язаних зображена на рисунку 1, з якого видно, що основи військових знань закладаються під час строкової військової служби, але провідні країни світу поступово скорочують призов через його нерентабельність [9]. Головне завдання призову на строкову військову службу – це здобуття ВОС для військової служби в запасі і створення мобілізаційного резерву, тому для його поповнення треба шукати альтернативу строковій військовій службі.

Рис. 1. Діюча система військової підготовки

Юнаки через небажання проходити строкову військову службу не розглядають і військову службу за контрактом, як професію на подальше

життя. Крім того, недостатньо уваги приділяється соціальній адаптації і стимулювання подальшої кар'єри громадян після закінчення контракту. Введення базової військової підготовки дозволить доповнити строкову військову службу і дозволить готувати молодь за ВОС, а у воєнний час стане єдиною безальтернативною системою підготовки громадян віком до 27 років (рис. 2).

Рис. 2. Система військової підготовки, що пропонується

Підготовка резервістів та військовозобов'язаних у військових частинах необхідно змінювати докорінно. Система “командир навчає своїх підлеглих” не витримала перевірку часом та практикою:

- у командира головні завдання – підтримання бойової та мобілізаційної готовності, військової дисципліни та правопорядку, а також ОВТ в справному та боєздатному стані;

- командир та педагог – різні спеціальності і їх сумісництво було придумано від нестачі коштів на якісну підготовку;
- у командира немає спеціальної педагогічної освіти, в кращому випадку використовується принцип “роби, як я”;
- у командира немає часу для розробки методичного матеріалу та підготовки до занять;
- у підрозділах немає достатньої кількості навчальної та спеціальної літератури;
- відсутня система підвищення педагогічної майстерності командирів.

Нам необхідно створити систему підготовки військовонавчених ресурсів, яка б:

- забезпечила ЗС підготовленими військовозобов’язаними-фахівцями в кількості необхідній для поповнення втрат та формування частин воєнного часу;
- доповнила, а потім замінила строкову військову службу;
- охопила широкі верстви молоді віком 18-27 років;
- звільнила від додаткового навантаження командирів;
- підвищила рівень спеціальності військового викладача (інструктора);
- залучила до участі у підготовці військовозобов’язаних-фахівців органи державної влади та місцевого самоврядування.

Вже перед початком повномасштабної збройної агресії відбулись значні зміни в підході до підготовки громадян України до військової служби. В Законі України “Про основи національного спротиву” визначено, що “підготовка громадян України до національного спротиву, це сукупність заходів, які здійснюються державними органами та органами місцевого самоврядування з метою формування патріотичної свідомості та стійкої мотивації, набуття ними знань та практичних вмінь, необхідних для захисту

України” [10]. Основою підготовки громадян України до національного спротиву визначена їх загальновійськова підготовка, яка повинна організовуватися за територіальним принципом і ґрунтуватися на засадах високої мотиваційної привабливості, а також узгоджуватися з процесом трансформації системи комплектування за призовом відповідно до принципів і найкращих практик, які застосовуються в державах-членах НАТО. А загальновійськова підготовка полягає в опануванні базовими знаннями, практичними вміннями і навичками та поділяється на початкову і базову підготовку. Якщо початкова підготовка в закладах середньої освіти проводилася і раніше то базова підготовка введена вперше. “Базова підготовка організовується Міністерством оборони України разом з іншими заінтересованими центральними органами виконавчої влади та проводиться з громадянами України, які досягли 18-річного віку та не проходять військову службу в ЗС України, інших утворених відповідно до законів України військових формуваннях, службу в правоохоронних органах, шляхом проведення періодичних навчальних зборів, занять, курсів” [10].

Що повинно бути результатом базової підготовки? На нашу думку – отримання одного з найбільш розповсюджених та затребуваних “базових” ВОС, з яких в перспективі можна готувати інших більш вузьких спеціалістів. Наприклад спеціальності: ВОС 100 (стрілецькі), ВОС 121 (бойових машин піхоти), ВОС 166 (інженерно-саперні), ВОС 203 (рятувальних робіт), ВОС 420 (радіозв'язку), ВОС 790 (перевезення автомобільним транспортом). Це значно підвищить рівень і значення базової підготовки і дозволить в подальшому взагалі замінити нею строкову службу. В іншому випадку це буде формальний захід, який ігноруватиметься як органами влади так і цивільною молоддю.

Для організації базової підготовки необхідно створити центри базової підготовки при обласних державних адміністраціях за підтримки Міністерства оборони, Командування Сухопутних військ, оперативних

командувань, обласних територіальних центрів комплектування та соціальної підтримки. Термін підготовки, в залежності від спеціальності, буде оптимальним – від 6 тижнів до 3 місяців. Для відтворення якісної підготовки в навчальних центрах необхідно:

- розробити та створити сучасну навчальну матеріально-технічну базу, з тренажерами імітаційного моделювання;
- підготувати викладачів та інструкторів, які мають бойовий досвід за спеціальністю та пройшли спеціалізовані педагогічні курси за стандартами НАТО при військових навчальних закладах;
- розробити єдині навчальні програми, які б відповідали потребам підготовки відповідної ВОС.

Після закінчення базової підготовки та отримання ВОС громадянин стає військовозобов'язаним і має можливість вибирати свій подальший шлях в сфері захисту країни (рис. 2):

- військова служба за контрактом;
- військова служба в резерві;
- виконання військового обов'язку в запасі.
- Військова служба в резерві передбачає:
  - перебування на обраній штатній посаді у військовій частині;
  - підготовку за спеціальністю та посадою в профільному навчальному центрі;
  - підготовку протягом всього контракту, за визначеним планом, у військовій частині;
  - отримання грошової нагороди та інших пільг, які стимулюють добровільне обрання військової служби в резерві.

Чи потрібно на всі вакантні посади за штатом воєнного часу призначати резервіста та укласти з ним контракт? Вважаємо, що резервісти повинні бути призначені на посади сержантів, старшин та солдатів, які визначають боєздатність. На посади сержантів, старшин та солдатів, які не

визначають боєздатність призначати та утримувати резервістів економічно неефективно. Для призначення на посади, що не визначають боєздатність, за мобілізацією потрібні низькокваліфіковані військовослужбовці, на підготовку яких не потрібно витратити значні кошти та утримувати резервіста, достатньо підготовленого військовозобов'язаного.

Для проведення у військових частинах навчальних зборів необхідно створити відокремлені навчальні підрозділи, де протягом року здійснювати підготовку призначених військовозобов'язаних на шестиденних зборах. Протягом двох років на цих зборах повинні пройти підготовку всі військовозобов'язані призначені в команди, резерв команди та формування воєнного часу покладені на військову частину. Короткочасні збори з інтенсивною підготовкою будуть більш плідними в плані навчання і не створюватимуть соціальної напруги в сім'ях та за місцями роботи. Створення навчальних підрозділів дозволить проведення інтенсивної бойової підготовки особового складу військової частини на більш високому рівні без залучення штатних командирів. Важливе значення має компетентність викладачів (інструкторів). До викладання необхідно буде залучити підготовлених фахівців:

- тих, що мають бойовий досвід у спеціальності;
- тих, хто навчався спеціальності за кордоном;
- ветеранів війни (частина посад повинні бути невійськовими, через необхідність залучити звільнених в запас по здоров'ю, після поранень, в тому числі тих, хто отримав інвалідність);
- мають схильність до викладацької роботи.

В проміжках між зборами проводити дистанційне навчання, яке набуває все більшого значення [11]. Крім того, під час проведення тактичних навчань проводити бойове злагодження в складі військової частини із залученням призначених по мобілізації резервістів та військовозобов'язаних.

Підготовка під час виконання військового обов'язку в запасі буде передбачати:

- проходження базової підготовки та отримання “базового” ВОС у обласному навчальному центрі;
- проходження підготовки у навчальному центрі ЗСУ та отримання іншого ВОС (за необхідністю);
- призначення в команди за мобілізацією та проведення підготовки у навчальних підрозділах військових частин навчальних зборів;
- підготовка військовозобов'язаних, що перебувають у вільних залишках в обласних навчальних центрах базової підготовки на навчальних зборах.

За результатами роботи у військових частинах ми зауважили, що найважливішою складовою результативності бойових дій стала добровільна згода та бажання служити в ЗС. Тому, вірогідно на перше місце в сучасних умовах виходить добровільна згода на підготовку і призов військовозобов'язаного на рівні резервіста, яка повинна підтверджуватися підписанням визначеної угоди або зобов'язання, для чого потрібно створити наступні умови:

- створення позитивної мотивації через засоби масової інформації;
- цікава, періодична і нетривала загальновійськова та спеціальна підготовка у вигляді інтенсиву;
- задовільне матеріальне забезпечення умов служби;
- наявність сучасної зброї;
- створення позитивного настрою у військових колективах;
- недопущення кримінального впливу на відносини у військових колективах;
- висока педагогічна майстерність у інструкторсько-викладацького складу.

Висновки

В умовах ведення війни ЗС України необхідне надійне джерело поповнення військовонавчених ресурсів, в основному з числа цивільної молоді віком 18-27 років. На базі законодавства про національний спротив, яке не в повній мірі реалізоване через війну, ми пропонуємо створити нову систему підготовки, яка б дозволяла здійснювати навчання, підготовку, тренування, перепідготовку та підтримання здобутого рівня підготовки як цивільної молоді, так і військовозобов'язаних.

Система підготовки військовонавчених ресурсів, що пропонується, повинна складатися з наступних щаблів:

- початкова військова підготовка в середніх закладах освіти;
- базова підготовка та отримання ВОС в обласних навчальних центрах базової підготовки за ВОС;
- підготовка резервістів у навчальних центрах і військових частинах;
- підготовка військовозобов'язаних у навчальних центрах ЗС для отримання більш цінної (дефіцитної) ВОС;
- підготовка військовозобов'язаних в навчальних (резервних) підрозділах військових частин на навчальних зборах, тактичних навчаннях;
- дистанційне навчання резервістів та військовозобов'язаних в період між навчальними зборами.

Необхідно створити нову та вдосконалити існуючу базу підготовки відповідно до стандартів НАТО:

- навчальні центри базової підготовки за ВОС для цивільної молоді в областях під проводом обласних державних адміністрацій та за допомогою Міністерства оборони;
- курси підготовки викладачів та інструкторів для навчальних центрів базової підготовки за ВОС та навчальних (резервних) підрозділів військових частин при військових навчальних закладах;

- курси підготовки для отримання ВОС, підготовки та перепідготовки спеціалістів, які визначають бойову здатність у навчальних центрах;

- навчальні (резервні) підрозділи для підтримання здобутого рівня підготовки резервістів та військовозобов'язаних та проведення бойового злагодження військових частин, які доукомплектовуються та формуються.

В результаті створення, на підставі законодавства про національний спротив, системи підготовки, що пропонується, ми отримаємо можливість готувати необхідну кількість військовонавчених ресурсів для отримання резервів необхідних для поповнення бойових втрат та формування нових військових частин воєнного часу.

Література

1. Середенко М.М., Єфімов Г.В., Фуртес О.О. Аналіз втрат мобілізаційних ресурсів, напрямки та перспективи розвитку системи комплектування Збройних Сил України військовозобов'язаними та резервістами. *Збірник наукових праць Харківського національного університету Повітряних Сил*. Харків, 2013. № 4(37). С. 28-34.

2. Нікітюк О. Б. Розробка механізму підготовки та накопичення резерву особового складу мобілізаційних ресурсів для Повітряних Сил Збройних Сил України. *Збірник наукових праць Харківського університету Повітряних сил*. Харків, 2007. № 2. С. 3-6..

3. Гріненко, О. І., Кутовий О. П., Шапталенко М. І. Напрями подальшого удосконалення національного законодавства у сфері мобілізаційної підготовки та мобілізації. *Збірник наукових праць Центру воєнно-стратегічних досліджень Національного університету оборони України імені Івана Черняхівського*. Київ, 2017. № 1. С. 16-20.

4. Бабич А. П., Краснокутський В. М., Пархоменко Д. О. Обґрунтування принципів формування мобілізаційного резерву повітряних

сил в умовах комплектування збройних сил військовослужбовцями за контрактом. *Системи озброєння і військова техніка*. Харків, 2006. № 4. С. 57-61.

5. Талалай В. Д. Основні положення методичного апарату оцінювання ефективності системи мобілізаційного розгортання Збройних Сил України. *Збірник наукових праць Харківського університету Повітряних Сил*. Харків, 2016. № 3. С. 34-37.

6. Радіо Свобода. Залужний для Time. URL:<https://www.radiosvoboda.org/a/news-viyna-zaluzhnyi-time/32052616.html>. (дата звернення: 09.11.2022).

7. Про затвердження структури військового резерву людських ресурсів: Постанова Кабінету міністрів України від 12.11.2014 р. № 607. Дата оновлення: 29.01.2022. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/607-2014-%D0%BF>. (дата звернення: 09.11.2022).

8. Радіо Свобода. Міноборони назвало й прокоментувало скарги щодо мобілізації, які отримує найчастіше. URL:<https://www.radiosvoboda.org/a/news-minoborony-pro-mobilizatsiu/31754699.html>. (дата звернення: 09.11.2022).

9. Горбенко С.В., Якименко І.В., Григорчук О.М. Аналіз доцільності застосування змішаного виду комплектування Збройних Сил України особовим складом в сучасних умовах. *Збірник наукових праць Харківського університету Повітряних Сил*. Харків, 2016. № 2. С. 6-8.

10. Про основи національного спротиву : Закон України від 16.07.2021 р. № 1702-IX. Дата оновлення: 12.06.2022. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1702-20#Text> (дата звернення: 09.11.2022).

11. Садовський М.С. Застосування технологій дистанційного навчання в системі військової освіти. *Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України*. Хмельницький, 2016. № 6. С. 110-122.

References

1. Seredenko, M.M. Yefimov, H.V. and Furtes, O.O. (2013), “Analysis of the loss of mobilization resources, directions and prospects for the development of the system of staffing the Armed Forces of Ukraine with conscripts and reservists”, *Zbirnyk naukovykh prats Kharkivskoho natsionalnoho universytetu Povitrianykh Syl*, vol. 4(37), pp. 28–34.
2. Nikitiuk, O.B. (2007), “Development of a mechanism for training and accumulating a reserve of mobilization resources for the Air Force of the Armed Forces of Ukraine”, *Zbirnyk naukovykh prats Kharkivskoho universytetu Povitrianykh syl*, vol. 2, pp. 3–6.
3. Hrinenko, O.I. Kutovyi, O.P. and Shaptalenko, M.I. (2017), “Directions for further improvement of national legislation in the field of mobilization training and mobilization”, *Zbirnyk naukovykh prats Tsentru voienno-stratehichnykh doslidzhen Natsionalnoho universytetu oborony Ukrainy imeni Ivana Cherniakhovskoho*, vol 1. pp. 16–20.
4. Babych, A.P. Krasnokutskyi, V.M. and Parkhomenko, D.O. (2006), “Justification of the principles of the formation of the mobilization reserve of the air forces in the conditions of staffing the armed forces with servicemen under contract”, *Systemy ozbroiennia i viiskova tekhnika*, vol 4. pp. 57–61.
5. Talalai, V.D. (2016), “The main provisions of the methodological apparatus for evaluating the effectiveness of the mobilization deployment system of the Armed Forces of Ukraine”, *Zbirnyk naukovykh prats Kharkivskoho universytetu Povitrianykh Syl*, vol 3. pp. 34–37.
6. Radio Svoboda (2022), “Zaluzhnyi for Time”, available at: <https://www.radiosvoboda.org/a/news-viyna-zaluzhnyi-time/32052616.html>, (Accessed 09 November 2022).
7. Cabinet of Ministers of Ukraine (2014), Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine “On approval of the structure of the military reserve of

human resources”, available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/607-2014-%D0%BF> (Accessed 09 November 2022).

8. Radio Svoboda (2022), “The Ministry of Defense named and commented on the complaints about mobilization that it receives most often”, available at: <https://www.radiosvoboda.org/a/news-minoborony-pro-mobilizatsiu/31754699.html> (Accessed 09 November 2022).

9. Horbenko, S.V. Yakymenko, I.V. and Hryhorchuk, O.M. (2016), “Analysis of the feasibility of using a mixed type of staffing of the Armed Forces of Ukraine in modern condition”, *Zbirnyk naukovykh prats Kharkivskoho universytetu Povitrianykh Syl*, vol 2, pp. 6–8.

10. The Verkhovna Rada of Ukraine (2021), The Law of Ukraine “About the basics of national resistance”, available at <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1702-20#Text> (Accessed 09 November 2022).

11. Sadovskyi, M.S. (2016), “Application of distance learning technologies in the military education system”, *Visnyk Natsionalnoi akademii Derzhavnoi prykordonnoi sluzhby Ukrainy*, vol 6, pp. 110–122.

Стаття надійшла до редакції 13.12.2022 р.